Vista aèria del jaciment de l'Esquerda. (Foto: M. Rocafiguera)

L A H I S T Ò R I A

El jaciment ibèric i medieval de l'Esquerda (Masies de Roda-Roda de Ter, Osona) està situat en un dels meandres que fa el riu Ter abans d'endinsar-se a les Guilleries, en direcció a Girona. En la península, envoltada pel riu i flanquejada per l'est i l'oest per pronunciats espadats, ja hi ha ocupació humana des del segle VIII aC, en el període del bronze final. Aquest lloc fou habitat després en el període ibèric (s.V aC-s.I aC) i en època medieval (s.VIII dC-1314).

Durant el període ibèric es basteix un poblat fortificat, un *oppidum*, tancat pel seu cantó nord per una muralla potent, amb dues torres massisses de pedra, que flanquegen la porta d'entrada al poblat i el carrer principal, orientat de nord a sud. D'aquest, en surten altres carrers en direcció est-oest, que creen un urbanisme reticular ajustat a les característiques d'una clàssica planta hipodàmica. La zona excavada entorn de la muralla s'ha identificat com una àrea tecnològica.

Al segle III aC aquest potent conjunt va ser destruït i fins al segle II aC no es tornà a edificar una nova muralla, uns metres més endavant que l'antiga i amb els fonaments sobre els seus enderrocs. Aquesta muralla serà reutilitzada en època medieval.

L'Esquerda és un dels jaciments ibèrics, excavats fins ara, més interessants de la comarca d'Osona, per cronologia, extensió i per la seva situació geogràfica a la zona central de la comarca, que li permet un domini estratègic excel·lent d'aquest territori. Els seus habitants pertanyien a la tribu dels ausetans, que ocupava l'actual comarca d'Osona i les àrees veïnes de les Guilleries i la Garrotxa.

L'ocupació ibèrica va acabar al segle I aC, moment en què s'abandona el lloc després d'una destrucció que s'ha pogut constatar a nivell arqueològic. Van haver de passar uns quants segles fins que de nou hi hagué rastres d'ocupació humana a l'indret, ja en el món medieval.

La primera cita documental, es troba en un escrit d'origen carolingi de l'any 826, els Annals del rei Lluís el Pietós, on s'esmenta que Aissó, líder d'una revolta antifranca, va destruir "Roda ciutat". De fet, els documents sempre parlen de Roda ciutat per anomenar l'Esquerda, fins al segle XI, moment en què es canvià pel de parròquia de Sant Pere de Roda.

Les excavacions arqueològiques sistemàtiques portades a terme al jaciment de l'Esquerda des de 1977 estan vinculades a la Universitat de Barcelona i a la Generalitat de Catalunya. Els treballs en el sector medieval han permès identificar els testimonis corresponents als diferents moments d'ocupació, esmentats també pels documents. A banda d'una sèrie de forats de pal excavats a la roca, atribuïbles a l'ocupació carolíngia i relacionats amb estructures de fusta, trobem restes d'una antiga església preromànica al mateix emplaçament que la romànica del segle XI, una zona de necròpolis al voltant de l'edifici religiós, amb tombes de diferents èpoques (s.IX-XIV), i el poblat pròpiament dit, les restes del qual, estan organitzades entorn a la plaça i al carrer amb orientació nord-sud. La majoria de les cases que avui es poden veure pertanyen als segles XII-XIII. El poblat medieval de l'Esquerda fou abandonat definitivament l'any 1314, després que enmig de lluites feudals entre els Cabrera, senyors del lloc, i el poder reial, es destruís violentament l'antic poble de Roda, l'origen de l'actual Roda de Ter.

L'Esquerda
Roda de Ter

la ruta dels Ibers
Museu d'Arqueologia de Catalunya

Llocs propxims d'interès:

- ***Roda de Ter.*** *Pont medieval sobre el Ter. Església parroquial de Sant Pere de Roda (s. XVIII, remodelada els anys 40) i capella del Sòl del Pont. Ruta literària de Miquel Martí i Pol.*
- ***Les Masies de Roda.*** *Diverses masies amb valor historicoartístic. Monestir benedictí de Sant Pere de Cassenres (s. XI). Al sector de Salou, l'església de Santa Magdalena de Conangle (s.XIII) i el castell medieval de Savellana.*
- ***Vic.*** *Temple romà, Plaça porxada (El Mercadal), nucli antic ben conservat, catedral neoclássica amb pintures de Sert.*
- ***El Brull.*** *Fortificació ibèrica del Turó del Montgrós (s.VI-II aC). Església de Sant Martí (s. XI). Restes del Castell del Brull (s.XII).*
- ***Malla.*** *Església parroquial de Sant Vicenç (s.XI-XII) on hi ha el monument funerari ibèric (s.II aC), d'influència clássica.*
- ***Santa Maria de Corcó - L'Esquirol.*** *Nucli de Canonigros. Esglésies parroquials romàniques de Sant Martí Sescorts i Sant Julià de Cabrera. Santuari de la Mare de Déu de Cabrera i restes del castell.*
- ***Rupit.*** *Població típica amb interessants cases de pedra amb portals dovellats i finestrals gòtics.*

Horaris

Jaciment:
Obert permanentment.

Museu:
de dimarts a divendres: d'11 a 13 h.
Dissabtes:
de 17 a 19 h. (de maig a octubre)
de 18 a 20 h. (de novembre a maig)
Diumenges i festius: de 12 a 14 h.

Molt important!

La conservació del conjunt arqueològic de l'Esquerda, i que la visita al jaciment sigui agradable, també depèn de vosaltres. Us preguem que tingueu una actitud respectuosa envers les restes arqueològiques.

Per a més informació:

Museu Arqueològic de l'Esquerda
Carrer Bac de Roda, 6
08510 Roda de Ter
Tel. 93 854 02 71
a/e: m.a.esquerda@rodadeter.cat
www.lesquerda.cat

Ajuntament de Roda de Ter
Plaça Major, 4
08510 Roda de Ter
Tel. 93 850 00 75
www.rodadeter.cat

AJUNTAMENT DE RODA DE TER

FUNDACIÓ PRIVADA L'ESQUERDA Roda de Ter OSONA

DISSENY AMADOR GARRELL. IMPRESSIÓ CEGE DL: B-6735-2008

Itinerari
Durada aproximada: 45 minuts

En el recorregut pel jaciment de l'Esquerda podeu visitar les restes del poblat ibèric, amb les seves muralles i el carrer principal al que s'obren una sèrie d'estances.
També el poblat d'època medieval format per l'església, el cementiri, la plaça i el carrer. Entorn d'aquests elements s'articulen les cases, els tallers i els magatzems. Anualment es fan campanyes d'excavació perquè en un futur proper es pugui conèixer i visitar la totalitat del jaciment.
A l'entrada del recinte s'ha col·locat un punt d'informació general i a l'interior una senyalització puntual que expliquen els espais més destacats del recinte.

❶ Muralla ibèrica
(s. II aC)
Construïda amb pedra seca utilitzant com a fonamentació els enderrocs de la muralla del s.IV aC. Presenta moltes refetes d'època medieval, ja que fou reutilitzada en aquest període. A causa d'aquestes modificacions no s'ha localitzat la porta d'entrada.

❷ Muralla ibèrica
(s. V-IV aC)
Estructura defensiva de l'*oppidum* de l'Esquerda, formada per dues torres massisses de pedra, la de l'oest de 5,5 m de costat, i la de l'est d'11,20 m, que flanquegen la porta d'entrada al poblat. Al costat de les torres, unes petites recambres conegudes amb el nom d'*armora*, formen una estructura simètrica, localitzable a banda i banda del carrer; sembla que funcionaven com a magatzems. A partir d'aquestes habitacions es devia accedir a les torres. La muralla està fonamentada sobre grans blocs de pedra sense tallar i està construïda amb lloses del país, sovint escairades només per la cara visible i lligades en sec.

❸ Carrer (s. V-IV aC)
Va tenir diverses pavimentacions i refeccions. Al s.IV aC el paviment consistia en petites pedres i terra, tot molt premsat. A continuació un potent incendi el va afectar, com a la resta del poblat, i es fa evident un nivell de cendres. A inicis del s.II aC la pavimentació està feta a còpia de petits còdols de riu, disposats perfectament.

❹ Taller de metalls
(s. V-IV aC)
Al centre d'aquesta cambra de 24 m², s'han descobert les restes d'un forn circular, de més d'un metre de diàmetre, amb una cambra de cocció semiexcavada a terra i volta d'argila. La boca, molt derruïda, era a la cara nord, i al costat oposat, hi havia un abocador per a buidar les escòries de dins el forn. S'hi han trobat restes de mineral de ferro, peces de ferro fetes malbé destinades a ser reaprofitades, una gota de fundició i un motlle molt malmès per a fabricar punxons o puntes.

❺ Taller (s. V-IV aC)
S'hi ha localitzat un forn circular amb la cambra de cocció semiexcavada; en aquest cas es podria tractar d'un forn de ceràmica. A la mateixa habitació hi ha restes d'altres forns destruïts i anul·lats. Destaca el fet que en aquest taller es van localitzar restes cremades de l'embigat de la coberta, cosa que permet fer una hipòtesi sobre el sistema de construcció de la teulada.

1 Torre medieval
(s.IX-X)
Torre rectangular adossada a la muralla del s.II aC, treballada en *opus spicatum* (disposició de les pedres en forma d'espina de peix). Entorn d'aquesta àrea s'hi ha trobat un conjunt de sitges, que demostren l'ocupació d'aquesta zona en el període medieval.

2 Carrer i cisternes
(s.IV aC- s.XIV dC)
El carrer orientat de nord a sud segueix l'antiga pauta marcada per l'assentament ibèric. En aquesta zona s'han excavat, aprofitant les diàclasis o esquerdes de la roca, una sèrie de cisternes, que per decantació emmagatzemen l'aigua en bones condicions. En alguns trams hi ha cases medievals construïdes al damunt; això fa pensar que es podria tractar de cisternes ibèriques, reaprofitades o anul·lades en època medieval.

© M. Rocafiguera
Detall d'una espasa ibèrica ❸

© M. Rocafiguera
Entrada i carrer ibèric ❸

© O. Clavell
Vora d'skyphos àtic (s.IV aC)

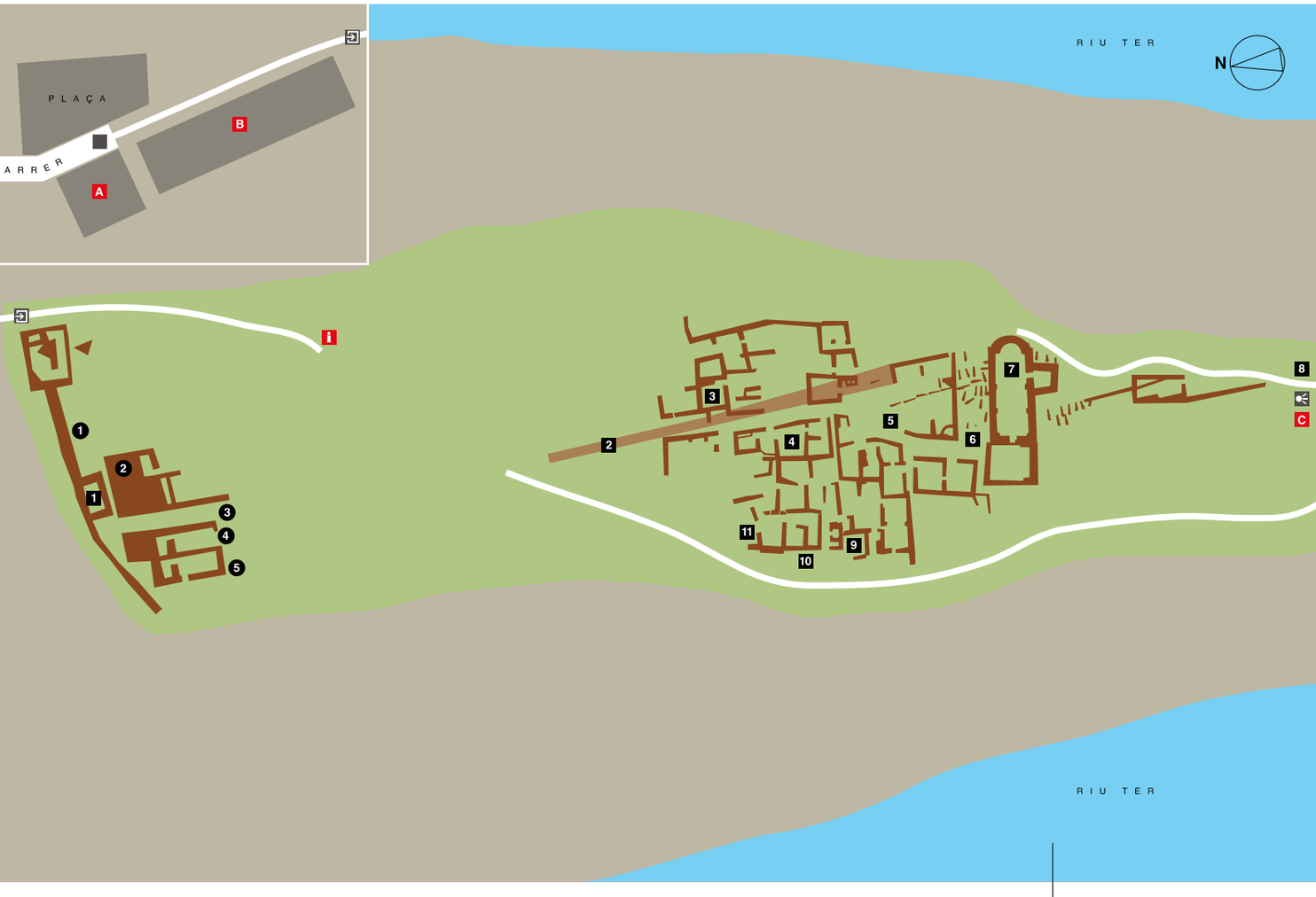

© M. Ocaña
Necròpolis de tombes antropomorfes 6

© I. Ollich
Església romànica i cases medievals 7

3 Graner (s.XII-XIII)
Estructura quadrada, inicialment rectangular, que servia per a emmagatzemar diferents tipus de cereals i llegums. Al seu voltant hi havia altres estructures relacionades amb l'emmagatzematge i transformació d'aliments, com una era, un paller, un molí i una base de premsa. A partir de la informació proporcionada pel graner, es desenvolupa un projecte d'estudi sobre l'agricultura medieval que heu pogut veure en els camps experimentals situats abans d'entrar al jaciment.

4 Casa del ferrer
(s.XII-XIII)
Casa de tres habitacions. Les dues de l'entrada, servien com a habitatge i llar, mentre que la tercera, més gran, devia funcionar com a obrador, ja que s'hi van localitzar nombroses eines de ferro en procés de reparació. Cal relacionar aquesta casa amb les estructures veïnes on es localitzà una fornal.

5 Plaça medieval
(s.XI-XIV)
Al centre hi ha una filera de tombes d'època anterior (s.IX-X). La plaça és un espai obert, entorn del qual hi havia una sèrie de coberts: el situat al sector nord-oest s'ha identificat com a magatzem d'un picapedrer, ja que s'hi ha trobat pedres tallades.

6 Necròpolis (s.IX-XIV)
Està situada a la sagrera (espai sagrat d'unes 30 passes entorn de l'església). S'hi han documentat diversos tipus de tombes: enterraments en fossa (s.VIII-IX), tombes antropomorfes –en forma de cos humà i excavades a la roca– (s.IX-X), tombes de llosa (s.XI-XIII) i enterraments col·lectius (finals del s.XIII inicis del XIV).

7 Església romànica de Sant Pere de Roda (s.XI)
De l'església preromànica, citada per primer cop l'any 927, es conserven la base de l'absis semicircular i part d'un altar. A sobre hi fou bastida, entorn de l'any 1042, l'església romànica. Era d'una sola nau, coberta amb volta de canó, absis semicircular amb una fornícula a banda i banda i porta d'entrada a l'oest. La porta que hi ha a la paret sud dóna a un campanar o torre.

8 Base de torre circular (s.VIII-IX)
Base de torre circular, picada a la roca, probablement d'època carolíngia. L'estructura es completava amb fusta ja que hi ha diversos forats de pal picats a la roca.

9 Casa (s.XIII)
Típic habitatge del s.XIII, d'uns 20 m² de planta, construïda amb un sòcol de pedra sobre el que s'aixecava un mur de tàpia. La coberta consistia en un embigat de fusta i teules de tipus àrab. Aquesta casa destaca perquè s'hi trobà una estora de palma cremada que recobria el sòl de la meitat sud de l'habitació.

10 Estructures semiexcavades a la roca (s.IV aC- s.XIV)
Per sota dels nivells més moderns s'observen fons de cabanes, canalitzacions d'aigua i cisternes circulars, excavades a la roca o bé aprofitant les seves esquerdes.

11 Ferreria (s.XIII)
En aquesta habitació es localitzà adossada a la paret nord una fornal per treballar el ferro, un forn de cubeta amb xemeneia adossat a la paret oposada, estructures relacionades amb l'ús del foc i la base d'una petita enclusa. L'habitació era plena de material de ferro en procés de fabricació.

Restes arqueològiques
Jaciment

A Taller, laboratori i àrea de recerca
Camps experimentals
C Taula d'orientació
i Punt d'informació

Entrada
Aparcament
Vista panoràmica

© O. Clavell
Tanca amb decoració d'una creu (s.XII-XIII)